

การจัดทำคู่มือสำหรับผู้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย*

(Creating a manual for alcoholic beverages sellers in Thailand)

สุรา หรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ถือเป็นสารเสพติดที่มีโทษชนิดหนึ่ง ที่นอกจากจะส่งผลกระทบต่อตัวผู้บริโภคเอง ไม่ว่าจะเป็นการส่งผลกระทบต่อระบบประสาทส่วนกลาง จนถึงหากเป็นการดื่มสุราเป็นประจำสามารถก่อให้เกิดโรคต่าง ๆ ด้วย อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม เศรษฐกิจรวมถึงรัฐด้วย และในปัจจุบันแม้ผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 รวมถึงมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของภาครัฐ การห้ามจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การปิดสถานบันเทิง การห้ามนั่งดื่มในร้านอาหาร อีกทั้งการที่ประชาชนหันมาใส่ใจสุขภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การประกอบธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แม้กระทั่งเจอสถานะการระบาดของโควิด-19 ซึ่งส่งผลเพียงการชะลอตัวเท่านั้น เพราะผู้ประกอบการก็มีแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าว เช่น การปรับเปลี่ยนเวลาการให้บริการ, การขายแบบ Take away, การมีบริการจัดส่งแบบ Delivery, การใช้สื่อสังคมออนไลน์ส่งเสริมการตลาด เป็นต้น และคาดว่าหากสถานการณ์โควิด-19 คลี่คลายลง ธุรกิจดังกล่าวก็อาจกลับมาฟื้นตัวอีกครั้ง

งานวิจัยเรื่อง “การจัดทำคู่มือสำหรับผู้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย” นี้ ผู้วิจัยทำขึ้นเพื่อต่อยอดจากงานวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่อสังคม” ที่ได้รับทุนสนับสนุนโดยศูนย์วิจัยปัญหาสุราประจำปี 2563 ซึ่งสะท้อนให้เห็นสิ่งที่ประเทศไทยขาดอย่างเห็นได้ชัด คือแนวทางที่มุ่งให้เจ้าของธุรกิจรวมถึงพนักงานลูกจ้างมีความเข้าใจในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะช่วยจำกัดความรับผิดชอบ อีกทั้งทำให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมได้

จึงทำให้มีแนวความคิดในการจัดทำ “การจัดทำคู่มือสำหรับผู้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย” และ “ตัวอย่างแบบประเมินความเมาก่อนซื้อสำหรับผู้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์” ขึ้น โดยทำการศึกษาถึงการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แบบนั่งดื่มที่ร้าน (ร้านอาหาร โรงแรม โฮมสเตย์ บาร์ ดิสโก้เทค) และการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แบบที่ลูกค้าซื้อไปดื่มนอกสถานที่ (ร้านอาหารประเภทส่งกลับบ้าน ร้านขายของชำ ซูเปอร์มาร์เก็ต งานแสดงสินค้า ร้านขายของในตลาด ร้านขายของตามท้องถนน)

* รายงานฉบับสมบูรณ์ การจัดทำคู่มือสำหรับผู้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย โดย นายพรพล เทศทอง และ ดร.อรัชมน พิเชษฐวรกุล คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้รับทุนสนับสนุนโดย แผนงานศูนย์วิจัยปัญหาสุรา (ศวส.) คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอแนวคิดข้างต้นโดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน ซึ่งมีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก จากการศึกษาข้อมูลผลการสำรวจสถานการณ์ปัจจุบันในการประกอบธุรกิจเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ หลักเกณฑ์การขอใบอนุญาตจำหน่ายสุรา หลักกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และหลักการในการจัดทำคู่มือและแบบประเมินที่มีประสิทธิภาพ ประกอบกับการจัดสนทนากลุ่มย่อยกับผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษา จำนวน 10 คน และใช้การวิจัยเชิงปริมาณมาร่วมด้วย โดยการจัดทำแบบสำรวจความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวกับการออกใบอนุญาตจำหน่ายสุราและการปรับใช้คู่มือสำหรับผู้จำหน่ายเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ในประเทศไทย จากประชาชนโดยทั่วไปที่มีอายุระหว่าง 20-60 ปี ทั้งเพศชายและหญิงที่อาศัยในจังหวัดสงขลา พัทลุง และตรัง รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,000 คน

ผลการศึกษาพบว่า การขอใบอนุญาตจำหน่ายสุราในประเทศไทยไม่ได้มีการกำหนดคุณสมบัติที่ยุงยากและซับซ้อน ประกอบกับค่าธรรมเนียมที่ไม่สูงมาก จึงทำให้เกิดผู้จำหน่ายรายใหม่ได้ง่าย กล่าวคือ มีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2560 ให้ผู้ประสงค์จะขายสุรา ต้องยื่นคำขอต่อเจ้าพนักงานสรรพสามิตตามแบบที่อธิบดีประกาศกำหนด พร้อมด้วยเอกสารหรือหลักฐาน ณ สำนักงานสรรพสามิตพื้นที่หรือสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่สาขาแห่งท้องที่ที่สถานประกอบการตั้งอยู่หรือสถานที่อื่นที่อธิบดีประกาศกำหนดหรือทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ และใบอนุญาตดังกล่าวจะมีอายุ 1 ปีนับแต่วันที่ได้รับอนุญาต

ใบอนุญาตขายสุราในประเทศไทย มีด้วยกัน 2 ประเภทหลัก ๆ คือ ใบอนุญาตขายสุราประเภทที่ 1 และใบอนุญาตขายสุราประเภทที่ 2 โดยใบอนุญาตขายสุราประเภทที่ 1 สำหรับการขายสุราทุกชนิด ครั้งหนึ่งจำนวนตั้งแต่สิบลิตรขึ้นไป และส่วนของใบอนุญาตขายสุราประเภทที่ 2 สำหรับการขายสุราทุกชนิด ครั้งหนึ่งจำนวนต่ำกว่าสิบลิตร

ส่วนของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจเครื่องตีมีแอลกอฮอล์โดยหลักแล้ว หากที่เกี่ยวกับการขอใบอนุญาตขายสุรา, ความหมายของสุราตามกฎหมายไทย คือ พระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2560 และหากเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ทั้งหมด จะเป็นพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ซึ่งจะกำหนดทั้งในเรื่องของการโฆษณาเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ การบริโภคเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ การจำหน่ายเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และบทกำหนดโทษ

เพื่อสร้างบรรทัดฐานแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในการประกอบธุรกิจเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ โดยมีหลักการในการจัดทำคู่มือสำหรับผู้จำหน่ายเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ และแบบประเมินความเมาก่อนซื้อสำหรับผู้จำหน่ายเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ ดังนี้

สำหรับหลักการจัดทำคู่มือมี 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ ขั้นตอนแรก คือ การวางแผนร่างคู่มือ โดยต้องสำรวจว่าจุดมุ่งหมายของคู่มือคืออะไร, ใครเป็นผู้ใช้คู่มือเหล่านี้, การสอบถามผู้ใช้งานว่าเขาต้องการใช้คู่มือแบบไหน, คู่มือนี้จะใช้ที่ไหน ใช้อย่างไร, และการลำดับเนื้อหา ขั้นตอนที่สอง คือ การเตรียมข้อมูลในการ

พัฒนาคู่มือ โดยศึกษาข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย จากเอกสาร ตำรา หลักสูตร งานวิจัยต่าง ๆ , จัดลำดับหัวข้อ, เริ่มต้นเขียนเนื้อหา, และวางแผนการสาธิตตัวอย่าง จนถึงขั้นตอนสุดท้าย คือ การทดสอบคู่มือ โดยจะกำหนดผู้ทำการทดสอบและวิธีการทดสอบ ซึ่งทดสอบทั้งในด้านเนื้อหาของคู่มือ, รูปแบบของคู่มือ รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการมีคู่มือดังกล่าว หลังจากนั้นนำคู่มือไปตรวจสอบ และนำผลที่ได้มาทำการแก้ไข

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นของการปรับใช้คู่มือดังกล่าว พบว่าส่วนมากเห็นด้วยกับการปรับใช้คู่มือสำหรับผู้จำหน่ายเครื่องตีแอลกอฮอล์ในประเทศไทย จะทำให้ผู้จำหน่ายเครื่องตีแอลกอฮอล์มีความรู้เรื่องกฎหมายเพิ่มมากขึ้น และจะสามารถช่วยลดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเครื่องตีแอลกอฮอล์ได้มาก รวมถึงคิดว่าจะสามารถลดการจำหน่ายเครื่องตีแอลกอฮอล์ให้ผู้เมาสุราได้มาก และควรให้คู่มือสำหรับผู้จำหน่ายเครื่องตีแอลกอฮอล์ในประเทศไทย ใช้เป็นเงื่อนไขหนึ่งในการได้ใบอนุญาตจำหน่ายเครื่องตีแอลกอฮอล์ (คล้ายการสอบใบขับขี่) และควรให้ผู้ขอใบอนุญาตจำหน่ายเครื่องตีแอลกอฮอล์อบรมและต้องมีการสอบให้ผ่านตามคู่มือสำหรับผู้จำหน่ายเครื่องตีแอลกอฮอล์ในประเทศไทยก่อน จึงจะสามารถขอใบอนุญาตได้ และการมีคู่มือสำหรับผู้จำหน่ายเครื่องตีแอลกอฮอล์ในประเทศไทย จะทำให้ผู้จำหน่ายเครื่องตีแอลกอฮอล์ มีความระมัดระวังในการจำหน่ายเครื่องตีแอลกอฮอล์เพิ่มขึ้น

ส่วนที่ไม่เห็นด้วยให้เหตุผลว่าสิ้นเปลืองทรัพยากรที่ใช้ในการพิมพ์คู่มือ เพราะ เมื่อนำคู่มือไปให้ผู้จำหน่ายแล้ว ถ้าหากผู้จำหน่ายไม่ได้อ่านหรือไม่ได้สนใจก็จะทำให้คู่มือที่ให้ไปนั้นเป็นแค่กระดาษที่ไม่ได้ให้ประโยชน์อะไรเลย

ส่วนของเนื้อหาของคู่มือ ควรจัดทำรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ เช่น e-book, แอปพลิเคชัน ควรมีหัวข้อที่เกี่ยวกับการจำแนกประเภทใบอนุญาต เสนอแนะให้จัดทำในหลากหลายรูปแบบ ควรใช้การอธิบายเนื้อหาโดยเน้นการใช้รูปภาพ สัญลักษณ์ อินโฟกราฟิก หรือแผนภูมิให้มากที่สุด ควรมีเนื้อหากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องตีแอลกอฮอล์ทั้งหมดในประเทศไทยและการขอใบอนุญาตขายสุรา ควรปรับเนื้อหาให้เข้ากับกฎหมายตามอย่างเป็นปัจจุบัน

สำหรับหลักการจัดทำแบบประเมินความเมาก่อนซื้อสำหรับผู้จำหน่ายเครื่องตีแอลกอฮอล์ จะเน้นในส่วน of แบบประเมินแบบสังเกตที่มีโครงสร้าง (แบบสังเกตประเภทที่ 1) เป็นแบบสังเกตที่มีเรื่อง ประเด็น หรือรายการของสิ่งที่ จะทำการสังเกตกำหนดไว้ล่วงหน้าอย่างแน่นอนว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง ประกอบกับแบบประเมินแบบสอบถามซึ่งจะมีทั้งคำถามปลายปิด เช่น ภายใน 7 ชั่วโมงก่อนหน้านี้ ผู้ซื้อได้บริโภคเครื่องตีแอลกอฮอล์มาก่อนหรือไม่ และคำถามแบบปลายเปิด เช่น ข้อสังเกต, อื่น ๆ โปรดระบุ เป็นต้น

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นของการปรับใช้แบบประเมินดังกล่าว พบว่าส่วนมากเห็นด้วย เพราะเป็นการประเมินเบื้องต้นแบบง่ายในการคัดกรองการดื่มสุราของผู้บริโภค และยังสามารถช่วยคัดกรอง

และช่วยเหลือดูแลผู้บริโภคให้ลดหรือหยุดดื่มได้ในเบื้องต้นหากผู้จำหน่ายเห็นว่าผู้บริโภคมีอาการมีนเมาขณะซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นการลดการก่ออาชญากรรมและลดอุบัติเหตุได้อีกด้วย แต่ก็มีข้อเสีย คือ ผู้จำหน่ายและผู้บริโภคอาจมีความรู้สึกว่าเป็นการยุ่งยากและเสียเวลา และจะส่งผลเสียโดยตรงแก่ผู้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เพราะจะทำให้ผู้บริโภคที่จะมาซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ลดลง ทำให้รายได้หรือกำไรจากการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้นลดลง

ส่วนของเนื้อหาของแบบประเมินควรมีเนื้อหาที่ประกอบไปด้วย 1) การวัดความรู้ของประสาทสัมผัสในการตอบสนองต่อสิ่งต่าง ๆ ว่ามีการตอบสนองได้เหมือนคนปกติทั่วไปหรือไม่ สำหรับฝั่งผู้ซื้อ 2) การประเมินจากอาการทางสภาพร่างกายเบื้องต้นตามหลักทางวิทยาศาสตร์ ที่ปรากฏอย่างชัดเจนว่า บุคคลดังกล่าวมีอาการมีนเมาหรือไม่ สำหรับฝั่งผู้ขาย และหากกรณีเกิดปัญหาระหว่างผู้จำหน่ายและผู้บริโภคในกรณีการไม่ยอมให้ทำแบบประเมินหรือเป็นการประเมินที่เอื้อต่อกันจะดำเนินการอย่างไรต่อไปเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในภายหน้า รวมถึงในแบบประเมินควรมีเนื้อหาลักษณะคล้ายกับการกรอกประวัติส่วนตัว ชื่อ อายุ ดื่มที่ไหนมาบ้าง ดื่มมากี่ขวดแล้ว เป็นต้น

ดังนั้น ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าการจัดทำคู่มือจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อไปในอนาคตหากมีการปรับใช้จริงจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในส่วนประเด็นการเสนอแบบประเมินความเมาก่อนซื้อสำหรับผู้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไว้เป็นเอกสารแนบท้ายคู่มือฯ เพื่อให้ผู้จำหน่ายได้ปรับใช้ในกรณีที่มีพฤติการณ์อันที่เป็นสงสัยหรือที่ต้องประเมินถึงความเมาของผู้ซื้อก่อนการจำหน่ายนั้น จะเป็นเครื่องมือหนึ่งในการที่จะช่วยจำกัดความรับผิดชอบของผู้จำหน่ายเอง หากได้มีการทำตามแบบประเมินแล้ว และเป็นการลดโอกาสในความเสี่ยงของความเสียหายอันอาจเกิดขึ้นจากความเมาของผู้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่จะเกิดขึ้นได้